ſus facta ancilla pepererit, liberum parit. Media enim tempora [1] libertati prodeſſe, non nocere etiam poſſunt. §. 4. Ex ea muliere natus, quæ ex cauſa fideicommiſſi manumitti debuit, ſi poſt moram libertati factam naſcatur, ingenuus [2] naſcitur. §. 5. Si mulier divortio facto gravidam ſe ſciat, intra triceſimum diem viro denuntiare debet, vel patri ejus, ut ad ventrem inſpiciendum, obſervandumque cuſtodes mittant: quibus miſſis [3], partum mulieris omnimodo coguntur agnoſcere. §. 6. Si prægnantem ſe eſſe mulier non denuntiaverit, vel cuſtodes ventris miſſos non admiſerit, liberum eſt patri vel avo natum non alere. Ceterum negligentia matris, quominus ſuus patri heres [4] fit, obeſſe non debet. §. 7. Si mulier ſe ex viro prægnantem negat, permittitur marito ventrem inſpicere [5], & ventri cuſtodes dare. §. 8. Venter inſpicitur per quinque obſtetrices, & quod maxima pars earum denuntiaverit, pro vero [6] habetur. §. 9. Obſtetricem, quæ partum alienum attulit, ut ſupponi poſſit, ſummo ſupplicio [7] affici placuit.

TIT. XXV.
QUEMADMODUM FILII SUI JURIS EFFICIUNTUR.

§. 1. PAter ab hoſtibus captus deſinit habere filios in poteſtate: poſtliminio vero reverſus, tam filios, quam omnia [8] ſui juris in poteſtatem recipit, ac ſi nunquam ab hoſtibus captus ſit. §. 2. Singulæ emancipationes [9] vel iisdem, vel aliis teſtibus fieri poſſunt, vel eodem die, vel intermiſſo tempore. §. 3. Emancipatio etiam die feriato [10] fieri poteſt. §. 4. Apud magiſtratus municipales, ſi habeant legis actionem [11], emancipari, & manumitti poteſt. §. 5. Filiusfamilias emancipari invitus [12] non cogitur.

TIT. XXVI.
DE ADULTERIIS.

§. 1. INventam in adulterio uxorem, maritus ita demum occidere [13] poteſt, ſi adulterium domi ſuæ [14] deprehendat. §. 2. Eum, qui in adulterio deprehenſam uxorem non ſtatim dimiſerit, reum lenocinii [15] poſtulari placuit. §. 3. In cauſa adulterii dilatio [16] poſtulata impartiri [17] non poteſt.

TIT. XXVII.
DE EXCUSATIONIBUS TUTORUM.

§. 1. INimicitiæ capitales, quas quis cum patre pupillorum habuit, a tutelis excuſant [18], ne paterno inimico pupilli committantur. §. 2. Ad curam ejus, cujus quis tutelam adminiſtravit, invitus [19] vocari non poteſt.

TIT. XXVIII.
DE POTIORIBUS NOMINANDIS.

§. 1. NOn recte potiorem videtur nominare, qui cauſam nominati potioris [20] non expreſſerit. §. 2. Potior quis eſſe debet, non ſolum gradu generis, ſed & ſubſtantia rei familiaris.

TIT. XXIX.
QUI POTIOR NOMINARI NON POSSIT.

LIbertus, quem pater tutorem dedit, ſi minus idoneus dicatur, excuſari quidem non poteſt [21], ſed adjungi illi curator poteſt.

TIT. XXX.
DE ORATIONE [22] DIVI SEVERI.

DOlo tutoris curatoriſve detecto, in duplum [23] ejus pecuniæ condemnatione conveniuntur, qua minorem fraudare voluerunt.

TIT. XXXI.
DE FURTIS.

§. 1. FUr eſt, qui dolo rem alienam contrectat. §. 2. Furtorum genera ſunt quatuor: manifeſti, nec manifeſti, concepti, & oblati [24]. Manifeſtus fur eſt, qui in faciendo deprehenſus eſt, & qui intra terminos ejus loci unde quid ſuſtulerat deprehenſus eſt, vel antequam ad eum locum quo deſtinaverat, perveniret. Nec manifeſtus [25] fur eſt, qui in faciendo quidem deprehenſus non eſt, ſed eum furtum feciſſe negari non poteſt.

§. 3. Concepti actione is tenetur, apud quem furtum quæſitum, & inventum eſt: Oblati [26] actione is tenetur, qui rem furtivam alii obtulit, ne apud ſe inveniretur. §. 4. Furti actione is agere poteſt, cujus intereſt [27] rem non perdidiſſe. §. 5. Concepti is agere poteſt, qui rem concepit, & invenit. Oblati is agere poteſt, penes quem res concepta [28], & inventa eſt. §. 6. Manifeſti furti actio, & nec manifeſti, & concepti, & oblati heredi quidem competit, ſed in heredem [29] non datur. §. 7. Servus, qui furtum fecerit, damnumve dederit, niſi id pro ſui quantitate dominus [30] ſarcire ſit paratus, noxæ dedi poteſt. §. 8. Si ſervus furtum fecerit, deinde manumiſſus fuerit, aut alienatus, cum ipſo manumiſſo, vel emptore agi poteſt. Noxa enim caput [31] ſequitur. §. 9. Filiusfamilias ſi furtum fecerit, deinde emancipetur, furti actio in eum datur [32], quia in omnibus noxa caput ſequitur. §. 10. Non tantum qui furtum fecerit, ſed etiam is, cujus ope, aut conſilio furtum factum fuerit, furti actione tenetur. §. 11. Qui meretricem [33] libidinis cauſa rapuit, & celavit, eum quoque furti actione teneri placuit. §. 12. Furti manifeſti actio, præter pœnam quadrupli, ipſius rei perſecutionem, genere vindicationis, & condictionis [34] continet. §. 13. Furti oblati actio adverſus eum, qui obtulit, tripli eſt pœna [35], & ipſius rei repetitio. §. 14. Furti quocunque genere condemnatus, famoſus [36] efficitur. §. 15. Quæcunque in caupona, vel meritorio ſtabulo, diverſoriove perierint, in exercitores [37] eorum furti actio competit.

§. 16. Rem pignori datam debitor creditori ſubtrahendo furtum facit, quam ſi & ipſe ſimiliter amiſerit, ſuo nomine [38] perſequi poteſt.

§. 17. Pater, vel dominus de ea re, quæ filiofamilias, vel ſervo ſubrepta eſt, furti agere poteſt. Intereſt [39] enim ei deferri actionem, qui de peculio convenitur. §. 18. Si rem, quam tibi commodavi, poſtea ſubripui, furti actio competere tibi non poterit. Rei enim noſtræ [40] furtum facere non poſſumus. §. 19. Si cum furtum quis quærit, damnum injuria dederit, actione legis Aquiliæ [41] tenebitur.

§. 20. Ob indicium comprehendendi furis præmium promiſſum jure debetur [42]. §. 21. Sive ſegetes per furtum, ſive quælibet arbores cæſæ [43] ſint, in duplum [44] ejus rei nomine reus convenitur.

§. 22. Qui tabulas [45], cautionesve ſubripuit, in adſcriptam ſummam furti actione tenebitur: Nec refert cancellatæ, necne ſint: quia ex his debitum diſſolutum eſſe comprobari poteſt. §. 23. Servus, qui in fuga eſt, a domino quidem poſſidetur, ſed dominus furti actione ejus nomine non tenetur, quia in poteſtate [46] eum non habet.

TIT. XXXII.
DE OPERIS LIBERTORUM.

EGentem patronum libertus obligatione doni, muneris, operarum, ſolutus, alere [47] cogendus eſt, pro modo facultatum [48] ſuarum.

1 l. 5. ad fin. ff. de ſtat. hom. 2 l. 1. §. quæri. ff. de ſuis & legit. hered. l. 53. ff. de fideicomm. libert. l. 3. C. eod. 3 Sed hoc pugnat cum l. 1. §. 11. ff. de agn. & al. lib. niſi dicas interim eos cogi omnimodo partum alere, cæterum eis adhuc in integro eſſe, partum editum ex ſe negare. 4 l. 1. §. 6. & §. 13. ff. de agn. & al. lib. 5 l. 1. ff. de inſp. vent. cuſtodiendoque part. 6 l. 1. §. 10. ff. de inſpiciend. vent. 7 l. 2. ff. de Carb. edict.
8 §. 5. Inſt. quib. mod. jus patr. pot. ſol. 9 Hanc ſententiam ad ſolum filium referimus: nam in cæteris una emancipatio ſufficit, ut in fragm. Ulpiani oſtendit tit. 23. 10 l. 8. C. de feriis. 11 l. 4. ff. de adopt. l. ult. C. de vind. lib. 12 Nov. 89. 13 Gellius lib. 10. Caſſiodorus lib. 3. Var. punitur tamen aliquo modo. l. 1. §. ult. ff. [illegible]

nifeſtus, & nec manifeſtus. l. 21. ff. eod. 26 Qui obtulit, ne apud ſe conciperetur. §. 4. Inſt. de obl. quæ ex del. naſc. 27 Si ex honeſta cauſa intereſt. l. 10. l. 85. ff. de furtis. 28 §. 4. Inſt. de obl. quæ ex delict. naſc. 29 Quia pœnales ſunt. §. non autem. Inſt. de perp. & temp. act. 30 titul. Inſt. de nox. act. 31 §. omnis. Inſt. de nox. act. l. 14. ff. de obl. & act. 32 l. 7. & l. 8. ff. de nox. act. §. ult. Inſt. eod. tit. 33 Puto legendum eſſe, Qui non meretricem, ut in l. 82. §. 2. ff. de furt. quæ eſt ex hoc libro. 34 §. ult. Inſt. de obl. quæ ex del. naſc. 35 Gellius lib. 11. cap. 18. l. 3. ff. qui ſatisdar. cog. 36 Quocunque genere, ſuo nomine damnatus, famoſus eſt. l. 6. ff. de his, qui not. infam. 37 Eorum quorum opera exercent. [illegible]

JULII PAULI
RECEPTARUM SENTENTIARUM
LIBER TERTIUS.

TIT. I.
DE CARBONIANO EDICTO.

SI fratri puberi [1] controverſia fiat, an pro parte impuberis differri cauſa debeat, variatum eſt. Sed magis eſt, ut differri non debeat.

TIT. II.
DE BONIS LIBERTI.

§. 1. IN bonis liberti prior eſt patronus, quam filius alterius patroni. Itemque prior eſt filius patroni [2], quam nepos alterius patroni. §. 2. Libertorum [illegible] patroni [3] heredes inſtituti, alter eorum vivo liberto moritur, is qui ſuperfuerit, contra tabulas teſtamenti, bonorum poſſeſſionem recte poſtulat. §. 3. Libertorum hereditas in capita, non in ſtirpes dividitur [4]: & ideo ſi unius patroni duo ſint liberi, alterius quatuor, ſinguli viriles, id eſt, æquales portiones habebunt. §. 4. Patronus [5], vel pa-

1 Legendum eſt, Si fratri impuberi controverſia fiat, an pro parte puberis &c. argum. l. 2. §. puberi. ff. de Carb. edict.
2 Quia proximus quiſque ad hereditatem liberti vocatur. l. 23. §. pen. ff. de bon. lib. [illegible]
3 In quibuſdam, duos patronos habere inſtituti [illegible]

troni

troni liberi ex parte dimidia heredes inſtituti, æs alienum liberti pro portionibus exolvere cogantur.

TIT. III.
DE LEGE [1] FABIANA.

EA quæ in fraudem patroni a liberto quoquomodo alienata ſunt, Fabiana [2] formula tam ab ipſo patrono, quam a liberis ejus revocantur.

TIT. IV.
DE TESTAMENTIS.

§. 1. TEſtamentum facere poſſunt [3] maſculi poſt completum XIV. annum, fœminæ poſt duodecimum. §. 2. Spadones eo tempore teſtamentum facere poſſunt, quo plerique pubeſcunt, id eſt, anno decimo octavo [4]. §. 3. Filiusfamilias, qui militavit, de caſtrenſi peculio tam communi, quam proprio jure teſtamentum facere poteſt. Caſtrenſe autem peculium eſt, quod in caſtris adquiritur [5], vel quod proficiſcenti ad militiam datur. §. 4. Cæcus teſtamentum facere poteſt [6], quia accire poteſt adhibitos teſtes, & audire [7] ſibi teſtimonium perhibentes. §. 5. Furioſus tempore intermiſſi furoris [8] teſtamentum facere poteſt. §. 6. Mulieri, quæ luxurioſe vivit, bonis interdici [9] poteſt. §. 7. Moribus [10] per prætorem bonis interdicitur, hoc modo: *Quando tua bona paterna avitaque [11] nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re [12], commercioque interdico.* §. 8. Qui ab hoſtibus captus eſt, teſtamentum quaſi ſervus facere non poteſt. Sane valet teſtamentum id, quod ante captivitatem factum eſt, ſi revertatur, jure poſtliminii: aut ſi ibidem decedat, beneficio legis Corneliæ [13]; qua lege etiam legitimæ tutelæ [14], hereditateſque firmantur.

§. 9. In inſulam relegatus, & in opus publicum ad tempus damnatus, quia retinet civitatem, teſtamentum facere poteſt [15], & ex teſtamento capere. §. 10. Plures, quam ſeptem ad teſtamentum adhibiti non nocent [16]. Superflua enim facta prodeſſe, juri tamen nocere non poſſunt. §. 11. In adverſa [17] corporis valetudine mente captus, eo tempore teſtamentum facere non poteſt. §. 12. Prodigus recepta vitæ ſanitate, ad bonos mores reverſus [18], & teſtamentum facere, & ad teſtamenti ſollemnia adhiberi poteſt. §. 13. Ex his, qui ad teſtamentum adhibentur, ſi qui ſint, qui Latine neſciant, vel non intelligant, ſed tamen ſentiant [19], cui rei ſint adhibiti, non vitiant teſtamentum. §. 14. Conditionum duo ſunt genera: aut enim poſſibilis eſt, aut impoſſibilis. Poſſibilis eſt, quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis, quæ non poteſt [20]. Quarum altera ex eventu exſpectatur, altera ſubmovetur. §. 15. Conditiones contra leges [21] & decreta principum, vel bonos mores, adſcriptæ nullius momenti ſunt, veluti, *Si uxorem non duxeris, Si Filios non ſuſceperis, Si homicidium feceris, Si barbaro habitu proceſſeris*, & his ſimilia.

§. 16. Quotiens non apparet [22], quis ſit heres inſtitutus, inſtitutio non valet. Quod evenit, ſi teſtator plures amicos unius nominis habeat.

§. 17. Heredes aut inſtituti, aut ſubſtituti dicuntur [23]. Inſtituuntur primo gradu: Subſtituuntur ſecundo, vel tertio ſcripti. §. 18. Subſtituere quis pure & ſub conditione [24] poteſt, & tam ſuis, quam extraneis, tam puberibus, quam impuberibus. §. 19. In quot vult uncias [25] teſtator hereditatem ſuam dividere poteſt. Impleto aſſe [26], ſine parte heredes inſtituti ad prioris aſſis ſemiſſem æquis portionibus veniunt.

§. 20. Servus alienus cum libertate heres inſtitutus, inſtitutionem non infirmat, ſed libertas, ut alieno [27], ſupervacue data videtur.

§. 21. Filio & extraneo [28] æquis partibus heredibus inſtitutis, ſi præterita adcreſcat, tantum ſuo avocabit, quantum extraneo. Si vero duo ſint filii inſtituti, ſuis tertiam extraneis dimidiam tollit.

§. 22. Talis eſt poſthumorum inſtitutio, *Si qui poſt mortem meam poſthumi nati fuerint, heredes mihi eſtote:* ſi vivo eo [29] naſcantur, rumpunt teſtamentum. §. 23. Nepos poſthumus [30], qui in locum patris ſuccedere poteſt, ab avo aut heres inſtituendus eſt, aut nominatim exheredandus, ne agnaſcendo rumpat teſtamentum. §. 24. Qui ſemel conſtituit ad ſe hereditatem pertinere, aut ſe rebus ejus immiſcuit, repudiare [31] eam non poteſt, etiamſi damnoſa ſit.

TIT. V.
DE S. C. SILANIANO.

§. 1. HEreditas ejus, qui a familia occiſus eſſe dicitur, ante habitam quæſtionem [32] adiri non poteſt, neque bonorum poſſeſſio poſtulari. §. 2. Occiſus videtur non tantum qui per vim, aut per cædem interfectus eſt, velut jugulatus, aut præcipitatus, ſed & is, qui veneno necatus [33] dicitur: Honeſtati enim heredis convenit, qualemcumque mortem teſtatoris inultam non prætermittere. §. 3. Domino occiſo, de ea familia quæſtio habenda eſt, quæ intra tectum fuerit, vel certe extra tectum cum domino [34] eo tempore, quo occidebatur. §. 4. Qui occiſus dicitur, ſi conſtet eum ſibi quoquomodo manus intuliſſe, de familia ejus quæſtio non eſt habenda [35], niſi forte prohibere potuit, nec prohibuit. §. 5. Neroniano Senatusconſulto cavetur, ut occiſa uxore, etiam de familia viri quæſtio habeatur: idemque ut juxta uxoris familiam obſervetur, ſi vir [36] dicatur occiſus. §. 6. Servi, qui ſub eodem tecto fuerunt, ubi dominus perhibetur occiſus, & torquentur, & puniuntur, & ſi teſtamento occiſi manumiſſi ſint. Sed & hi torquentur, qui cum occiſo in itinere [37] fuerunt. §. 7. Servi de proximo ſi cum poſſent ferre, auditis clamoribus auxilium domino non tulerunt [38], puniuntur. §. 8. Servos, qui in itinere circundatum a latronibus dominum per fugam deſeruerunt, apprehenſos & torqueri, & ſummo ſupplicio [39] affici placuit.

§. 9. Habetur de familia quæſtio, & ſi heres teſtatorem occidiſſe dicatur: nec intereſt, an extraneus [40], an ex liberis ſit.

§. 10. Omnibus, qui contra voluntatem defuncti faciunt, ut indignis aufertur hereditas [41], ſi nihil teſtamento in fraudem legis fuerit cautum. §. 11. Sive falſum, ſive ruptum, ſive irritum dicatur eſſe teſtamentum, ſalva eorum diſceptatione [42], ſcriptus heres jure in poſſeſſionem mitti deſiderat. §. 12. Si inter heredem inſtitutum, & ſubſtitutum controverſia ſit, magis placuit eum in poſſeſſionem rerum hereditariarum mitti, qui primo loco [43] ſcriptus eſt. §. 13. Scriptus heres, ut ſtatim in poſſeſſionem mittatur, jure deſiderat. Hoc poſt annum [44] impetrare non poterit. §. 14. In eo teſtamento heres ſcriptus, quod nec ut oportuit, oblatum, nec publice recitatum eſt, in poſſeſſionem mitti fruſtra [45] deſiderat. §. 15. In poſſeſſionem earum rerum, quas mortis tempore teſtator non poſſedit, heres ſcriptus priuſquam jure ordinario experiatur, improbe [46] mitti deſiderat.

TIT. VI.
DE LEGATIS.

§. 1. PEr præceptionem uni ex heredibus nummi legati, qui domi non erant, officio judicis familiæ erciſcundæ [47] a coheredibus præſtabuntur. §. 2. Ante heredis inſtitutionem [48] legari non poteſt: inter medias heredum inſtitutiones, ſive alter, ſive uterque adeat, poteſt. §. 3. Interdum dimidium, interdum totum debetur [49] legatariis. Dimidium, ſi per vindicationem legatum ſit, totum ſi per damnationem. §. 4. Communi ſervo cum libertate, & ſine libertate legari poteſt, totumque legatum [50] ſocio teſtatoris adquiritur. §. 5. Poſt mortem heredis legari non poteſt [51], quia nihi ab herede heredis relinqui poteſt.

§. 6. In mortis tempus [52] tam ſua, quam heredis ejus [53] legata confirmari poſſunt, hoc modo: *Lucio Titio cum morietur, do lego, aut, heres meus dare damnas [54] eſto.* §. 7. Per vindicationem legatum, etſi nondum conſtituerit legatarius ad ſe pertinere, atque ita poſt apertas tabulas [55] ante aditam hereditatem deceſſerit, ad heredem ſuum tranſmittit. §. 8. Si res obligata creditori, cujus cauſam teſtator non ignorat, per damnationem legata ſit, luitio [56] ad heredis ſollicitudinem ſpectat. §. 9. Servo fataliter interempto, legatarii damnum eſt [57]: quia legatum nulla culpa heredis intercidit.

§. 10. Damnari heres poteſt, ut alicui domum extruat, aut ære alieno eum liberet [58]. §. 11. Sinendi modo [59] tam corporales res, quam quæ in jure conſiſtunt legari poſſunt: & ideo debitori id, quod debet recte legatur. §. 12. Ejus rei, quæ legata eſt, exemplo heredis partem agnoſcere, partem repudiare [60] legatarius non poteſt.

§. 13. Legatum niſi rei certæ ſit [61], & ad certam perſonam deferatur, nullius eſt momenti. §. 14. Si quis ſibi & Titio legatum adſcripſerit, magis eſt, ut totum [62] legatum ad conjunctum pertineat.

§. 15. Qui ſe filio teſtatoris impuberi tutorem adſcripſit [63], ut ſuſpectus a tutela removendus eſt, ad quam ultro videtur affectaſſe.

§. 16. Rem legatam teſtator ſi poſtea pignori, vel fiduciæ dederit, ex eo voluntatem mutaſſe [64] non videtur. §. 17. Uſusfructus uniuſcujuſque rei [65] legari poteſt, & aut ipſo jure [66] conſtituetur, aut per heredem præſtabitur. Ex cauſa quidem damnationis per heredem præſtabitur, ipſo autem jure per vindicationem. §. 18. Furioſi, & ægrotantis [67], & infantis uſusfructus utiliter relinquitur. Horum enim alius reſipiſcere, alius convaleſcere, alius creſcere poteſt. §. 19. Ancillæ uſufructu

1 Lex pro edicto ſumitur, ut in l. 1. §. 2. ff. unde cogn. 2 leg. 1. §. pen. ff. ſi quid in fraud. patr. factum ſit.
3 l. 5. ff. qui teſt. fac. poſſ. Quod remiſſum olim fuit pupillis, tribunis militum. l. ult. C. de teſt. mil. 4 §. minorem. Inſt. de adopt. l. 6. ff. de lib. & poſt. Sed hodie conſtitutum eſt, ut eunuchi exemplo cæterorum teſtamentum facere poſſint. l. 5. C. qui teſtam. fac. poſſ. 5 Occaſione militiæ. l. 4. l. 11. ff. de caſtr. pecul. l. 4. C. famil. erciſcundæ. 6 l. 21. §. pen. ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. 8. C. eod. 7 Vos, Quirites, teſtimonium perhibetote. Ulpian. in fragm. tit. 20. 8 §. furioſi. Inſt. quib. non eſt perm. fac. teſtam. l. 9. C. qui teſtam. fac. poſſ. 9 l. 15. ff. de cur. fur. 10 Cœpit a moribus primum, deinde tranſlata eſt in 12. tabul. l. 1. ff. de cur. fur. M. Tull. in Catone majore. Ut quemadmodum, inquit, noſtro more male rem gerentibus patriis bonis interdici ſolet.
11 Antea legebatur, habitaque, pro avitaque. 12 In quibuſdam. Alii habent, ab ea re tibi. 13 §. ult. Inſt. quib. non eſt perm. fac. teſt. l. 9. C. de poſtlim. & redempt. ab hoſt. 14 l. 22. in princip. ff. de capt. & poſtlim. l. 1. §. 1. ff. de ſuis & legit. hered. 15 l. 8. §. 3. ff. qui teſtam. fac. poſſ. l. 7. §. ſive. ff. de interd. & releg. l. 28. §. 1. ff. de pœn. 16 l. 21. §. 1. ff. qui teſtam. fac. poſſ. 17 l. 17. ff. qui teſtam. fac. poſſ. 18 Prodigus nec teſtamentum facere, nec teſtis ad teſtamentum adhiberi poteſt. l. 18. ff. qui teſt. fac. poſſ. niſi moribus receptis. l. 1. ff. de cur. fur. 19 In fragm. Ulpiani, titul. 25. l. 20. §. ultim. ff. qui teſtam. fac. poſſunt. 20 §. impoſſibilis. Inſt. de hered. inſtitut. §. ſi impoſſibilis. Inſt. de inut. ſtipul. 21 l. 9. l. 15. ff. de cond. inſtit. 22 l. 62. §. 1. ff. de her. inſtit. 23 l. 1. l. 43. §. 2. ff. de vulg. & pup. ſubſt. 24 Pure ſic, Si primus heres non erit, ſecundus heres eſto: Si Filius meus heres erit, & intra pubertatem deceſſerit, Sejus heres eſto. Sub conditione hoc modo, Si primus heres non erit, ſecundus, ſi navis ex Aſia venerit, heres eſto: Si Titius mihi heres erit, idem Filio meo impuberi heres eſto. l. 8. l. ult. §. 1. ff. de vulg. & pup. ſubſt. 25 l. 13. §. 1. ff. de her. inſt. 26 Secus ſi expleto aſſe ita ſcripſerit, Ex reliqua parte illi heredes ſunto. l. 17. §. pen. ff. de her. inſt. 27 l. 49. ff. de her. inſtit. 28 Ulpian. in fragm. 22. Theophil. in §. 1. Inſt. de exhered. lib. hoc jus eſt a Juſtiniano ſublatum. 29 Poſthumus, qui inſtitutus eſt ex jure antiquo, non videtur inſtitutus ex lege Velleja: & contra l. 10. l. 29. §. 8. ff. de liber. & poſth. l. 26. ff. de vulg. & pupill. ſubſtitut. Sed hoc puto Juſtinianum emendare in l. ultim. C. de poſth. her. inſt. 30 l. 29. ff. de lib. & poſth. 31 Niſi beneficio ætatis per reſtitutionem in integrum. §. extraneis. Inſt. de hered. qual. & diff. l. 4. C. de rep. vel abſtin. her.
32 Suppliciumque ſumptum. l. 3. §. non tantum. l. 5. in princ. ff. de SC. Silaniano.
33 Qui veneno interemptus eſt, non pertinet ad SC. Silanianum, etiamſi quidam ex ſervis venenum præbuerit. l. 1. §. occiſorum. ff. de SC. Silan. ſed mors vindicatur ab herede. l. 2. C. de his, quib. ut indig. 34 l. 1. §. cum dominus. ff. de SC. Silan. & J. 6. ſententia. 35 Puniendi tamen ſunt ſervi, qui cum prohibere poſſent, non prohibuerunt. l. 1. §. ſi ſibi manus. ff. de SC. Silan. 36 l. 1. §. ſi vir. ff. de Senatusconſulto Silan. 37 l. 3. §. de his. ff. de SC. Silan. 38 l. 1. §. eod. ff. de SC. Silan. 39 l. 1. §. cum dominus. ff. de SC. Silan. 40 l. 6. §. 1. ff. de SC. Silan. 41 Hoc olim obtinuiſſe verum eſt. l. ult. §. ult. C. de fideic. Excipitur cauſa ſepulturæ ab l. 5. C. de his, quib. ut indig. l. 5. C. de relig. & ſumpt. fun. Idemque porrectum ad omnes alias cauſas Juſtiniani temporibus, argumento eſt l. 33. C. de inoff. teſtam. At ex Novell. 1. expellitur quidem heres ab hereditate, non tamen quaſi indignus. 42 l. ult. C. de codicill. l. 2. C. de edict. Divi Adr. toll. l. 6. C. quorum appell. non rec. ſed ex Conſtitutione Juſtiniani in poſſeſſionem miſſio fit. l. 3. C. de edict. Divi Adr. toll. 43 l. 1. C. de edict. D. Adr. toll. 44 Quod & in ſua Conſtitutione Juſtinianus indicat, illis verbis, Sive enim poſt annale tempus. 45 l. 3. C. de edict. D. Adriani toll. 46 Quod & ex Conſtitutione Juſtiniani locum obtinet.
47 l. 25. §. ult. & l. prox. ff. famil. erciſc. 48 §. ante heredis. Inſt. de legat. 49 Hoc eſt, quod Ulpianus in fragm. tradit tit. 24. 50 Si cum libertate, totus jure adcreſcendi ad ſocium pertinebit, §. ultim. Inſt. de donat. ſi prætermiſſa libertate, communis erit ſervus inter heredem & ſocium teſtatoris: hereditas autem, vel legatum ſoli ſocio adquiretur, l. 63. §. 9. ff. pro ſoc. l. 49. ff. ad leg. Falc. l. 11. ff. de opt. leg. 51 Quia ille, qui heres relinquitur, quem ſit heredem habiturus, incertum eſt. l. 70. ff. de verb. ſignif. At hæc Juſtinianus emendavit. §. poſt mortem. Inſt. de legat. 52 Legendum reor, in tempus mortis tam ſuæ, quam heredis ejus legata conferri poſſunt. exemplo l. 79. ff. de cond. & dem. 53 Ejus, id eſt, teſtatoris. 54 Legebatur, damnes, pro damnas: quem errorem Alciatus ſecutus eſt lib. III. παρέργων. Latini ſemper dixere damnas, etiam in multitudinis numero. l. 34. §. 1. ff. de legat. 3. l. 122. §. 1. ff. de legat. 1. 55 Hodie defertur ex die mortis, ut in conſtitutione de caduc. tollend. 56 §. Sed etſi rem, Inſt. de legat. l. 85. ff. de legat. 2. 57 Si heredis facto, heredis. §. ſi res legata. Inſt. de legat. 58 §. Sed & tale legatum. Inſt. de leg. 59 Hæc verba ſuſpecta malemque generaliter proponi, ut in §. tam autem. Inſt. de legat. 60 l. 1. ff. de adquirend. vel omitt. hered. l. 38. ff. de legat. 1. 61 Ut incertæ perſonæ. §. incertis. Inſt. de legat. ita res incerta. l. 69. §. 4. ff. de jur. dot. l. 10. §. 1. ff. de an. leg. 62 Videnda eſt l. 14. §. 1. ff. ad legem Corneliam de falſ. 63 l. 18. §. 1. ff. ad leg. Corn. de falſ. 64 l. 3. C. de legat. §. ſi rem ſuam. Inſtit. eod. tit. 65 l. 69. ff. ad legem Falcid. 66 Id eſt, ſine heredis facto. Alibi traditur ipſum uſumfructum aut ipſo jure conſtitui, id eſt, civili jure: aut tuitione Prætoris. l. 1. ff. quib. mod. uſusfr. amitt. l. 9. §. 1. ff. uſufr. quem. cav. 67 Dubitari poteſt, quia interim nullus eſt. l. 55. l. 12. §. 3. ff. de uſufruct. Verum incipiet, ſi furioſus reſipuerit, æger convaluerit, infans creverit.

legato,

legato [1], partus ejus ad fructuarium non pertinent. §. 20. Gregis uſufructu legato, grege integro manente, fœtus [2] ad uſufructuarium pertinent. §. 21. Areæ uſufructu legato, ædificia [3] in eo conſtitui non poſſunt. §. 22. Acceſſio alluvionum ad fructuarium fundum, quia fructus fundi non eſt, non pertinet: venationis [4] vero, & aucupii reditus ad fructuarium pertinet. §. 23. Servos neque torquere, neque flagellis cædere [5], neque in eum caſum facto ſuo perducere uſufructuarius poteſt, quo deteriores fiant. §. 24. Fructu legato ſi uſus non adſcribatur, magis placuit uſumfructum videri adſcriptum. Fructus enim ſine uſu [6] eſſe non poteſt. §. 25. Si alteri uſus, alteri fructus legatus ſit, fructuarius in uſum concurrit [7]. quod in fructu uſuarius facere non poteſt. §. 26. Cum conjunctim duobus uſumfructum do, lego, legatum altero mortuo, ad alterum [8] in ſolidum pertinebit. §. 27. Uſufructu legato, de modo utendi cautio a fructuario ſolet interponi: & ideo perinde omnia ſe facturum [9], ac ſi optimus paterfam. uteretur, fidejuſſoribus oblatis cavere cogetur.

§. 28. Uſusfructus amiſſus ad proprietatem [10] recurrit. Amittitur autem quinque modis, capitis minutione, rei mutatione, non utendo, in jure ceſſione, dominii comparatione. §. 29. Capitis minutione amittitur [11], ſi in inſulam fructuarius deportetur, vel ſi ex cauſa metalli ſervus pœnæ efficiatur, aut ſi ſtatum ex adrogatione, vel adoptione [12] mutaverit. §. 30. Non utendo amittitur uſusfructus, ſi poſſeſſione fundi biennio fructuarius non utatur, rei mobilis anno [13].

§. 31. Rei mutatione amittitur uſusfructus [14], ſi domus legata incendio conflagraverit, aut ruina perierit, licet poſtea reſtituatur [15].

§. 32. In jure ceſſione amittitur uſusfructus, quotiens domino proprietatis [16] eum fructuarius in jure ceſſerit. §. 33. Finitur [17] uſusfructus aut morte, aut tempore. Morte, cum uſufructuarius moritur. Tempore, quotiens ad certum tempus uſusfructus legatur, velut biennio, aut triennio. §. 34. Fundo, vel ſervo [18] legato, tam fundi inſtrumentum, quam ſervi peculium ad legatarium pertinet.

§. 35. Quærendorum fructuum cauſa [19] eſſe videntur, qui opus ruſticum faciunt, & monitores, & villici, & ſaltuarii [20], item boves aratorii, aratra, bidentes, & falces putatoriæ, frumentum quoque ad ſementem repoſitum. §. 36. Cogendorum fructuum cauſa [21] comparata inſtrumento cedunt, velut corbes, alvei, falces meſſoriæ, & fœnariæ, item molæ olivariæ. §. 37. Conſervandorum fructuum cauſa comparata [22], inſtrumento cedunt, velut dolia, cupæ, vehicula ruſtica, cibaria, piſtores, aſini, focariæ [23], item ancillæ, quæ veſtimenta ruſticis faciunt: ſcotra quoque & ſutor continebuntur.

§. 38. Uxores [24] eorum, qui operantur, magis eſt, ut inſtrumento cedant. Pecora [25] quoque, & paſtores eorum ſtercorandi cauſa parata, inſtrumento continentur. §. 39. Ea autem, quæ cuſtodiæ magis cauſa, quam ad uſus patrisfamiliæ eo delata ſunt, inſtrumenti nomine [26] non continentur. §. 40. Uxores eorum, qui mercedes [37] præſtare conſueverunt, neque inſtructionis, neque inſtrumenti appellatione continentur. §. 41. Piſcationis, & venationis inſtrumentum ita demum inſtrumento fundi continetur, ſi ex his [28] maxime fundi reditus cogatur. §. 42. Fructus percepti inſtrumento fundi ita demum cedunt, ſi ibidem abſumi a teſtatore conſueverunt [29].

§. 43. Fundo cum omni inſtrumento ruſtico, & urbano, & mancipiis, quæ ibi ſunt, legato, ſemina quoque, & cibaria [30] debebuntur.

§. 44. Fundo cum omni inſtrumento ruſtico, & urbano, & mancipiis, quæ ibi ſunt, legato, tam ſupellex [31], quam æramentum, itemque argentum, & veſtes, quæ ibi paterfam. inſtruendi gratia habere ſolet, debebuntur. Item ea mancipia, quæ uſui patrifam. eſſe ſolent. Itemque aves, & pecora, quæ inſtruendarum epularum gratia in fundo comparata ſunt, exceptis his, quæ ibi cuſtodiæ cauſa depoſita ſunt. §. 45. Fundo legato, *uti optimus maximusque eſt* [32], retia, apraria, & cetera venationis inſtrumenta continebuntur: quod etiam ad inſtrumentum pertinet, ſi quæſtus fundi ex maxima parte in venationibus conſiſtat. §. 46. Fructus, qui ſolo cohærebant mortis teſtatoris tempore, ad legatarium pertinent [33]: ante percepti, ad heredem [34]. §. 47. Fundo legato cum mancipiis & pecoribus, & omni inſtrumento ruſtico, & urbano, peculium [35] actoris ante teſtatorem defuncti, ſi ex eodem fundo fuerit, magis placet ad legatarium pertinere. §. 48. Actor, vel colonus ex alio fundo in eodem conſtitutus, qui cum omni inſtrumento legatus erat, ad legatarium non pertinet: niſi eum ad jus ejus fundi [36] teſtator voluerit pertinere.

§. 49. Adjunctiones, quas fundo legato teſtator ex diverſis emptionibus applicaverat [37], legatario cedere placuit. §. 50. Inſtructo prædio legato fabri ferrarii, item lignarii, putatores, & qui inſtruendi fundi [38] gratia ibidem morabantur, legato cedunt. §. 51. Inſtructo fundo legato, libri quoque & bibliotheca [39], quæ in eodem fundo ſunt, legato continentur. §. 52. Servum ſtudendi gratia ex eodem fundo [40], qui cum mancipiis fuerat legatus, alio tranſlatum ad legatarium placuit pertinere. §. 53. Fundo ita ut poſſederat legato [41], mancipia tam urbana, quam ruſtica, itemque aurum, & veſtes, quæ eodem tempore in fundo comprehenduntur, ad legatarium pertinent.

§. 54. Paſcua, quæ poſtea comparata ad fundum legatum teſtator adjunxerat [42], ſi ejus appellatione continentur, ad legatarium pertinent. §. 55. Quidquid in eadem domo [43], quam inſtructam legavit paterfam. perpetuo inſtruendi ſe gratia habuit, legatario cedit. §. 56. Inſtructa domo legata, ea legato continentur, quibus domus munitior, vel tuta ab incendio præſtatur; tegulæ, ſpecularia, vela [44] legato continebuntur. Item æramenta, lecti, culcitræ, pulvinaria, ſubſellia, cathedræ, menſæ, armaria, delphicæ, pelves, conchæ, aquiminalia, candelabra, lucernæ, & ſimilia quacumque materia confecta.

§. 57. Domo legata, balneum ejus, quod publice præbetur, niſi alias ſeparetur [45], legato cedit. §. 58. Domo cum omni jure ſuo ſicut inſtructa eſt, legata, urbana familia, item artifices [46], & veſtiarii [47], & zetarii, & aquarii eidem domui ſervientes, legato cedunt.

§. 59. Omnibus, quæ in domo ſunt legatis, cautiones debitorum, rationesque ſervorum legato [48] cedunt. §. 60. Mobilibus legatis, aurum, vel argentum [49] non debetur, niſi de eis quoque manifeſte feciſſe [50] teſtatorem poſſit oſtendi. §. 61. Inſtrumento cauponio legato, ea debentur, quæ in cauponio uſum parata ſunt, velut vaſa, in quibus vinum diffunditur, cæteraque quoque, & popularia vaſa debentur. Sane miniſtri [51] earum rerum legato non cedunt. §. 62. Inſtrumento medici legato, collyria, & emplaſtra, & apparatus omnis [52] confectionum medicamentorum, itemque ferramenta legato cedunt.

§. 63. Inſtrumento pictoris legato, colores, penicilli, cauteria [53], & temperandorum colorum vaſa debentur. §. 64. Piſtoris inſtrumento legato, cribra, aſini, molæ [54], & ſervi, qui piſtrinum exercent, item machinæ, quibus farinæ ſubiguntur, legato cedunt. §. 65. Inſtrumento balneatorio legato, balneator ipſe [55], & fornax [56], & hypodia, fiſtulæ, miliaria, epitonia, rotæ aquariæ, jumenta quoque, quibus ligna deferuntur, legato cedunt. §. 66. Inſtrumento piſcatorio legato, retia, & naſſæ, & fuſcinæ, & naviculæ, hamique, & cetera [57] ejuſmodi uſibus deſtinata debentur. §. 67. Supellectile legata [58], capſæ, armaria, non ſolum librorum, aut quæ veſtis ponendæ gratia parata ſunt, debentur, ſed & byſſina, & [59] cryſtallina, & argentea, vitrea vaſa, tam eſcaria, quam poculoria [60], & veſtes ſtratoriæ legato cedunt. §. 68. Villis, vel agris ſeparatim legatis, alterum alteri [61] cedit. §. 69. Servis legatis, ancillæ quoque debentur, non item ſervi legatis ancillis. Sed ancillarum appellatione tam virgines, quam ſervorum, pueri [62] continentur, his ſcilicet exceptis, quæ fiducia [63] datæ ſunt. §. 70. Servis emancipationes legatis, omnes, qui ex converſatione urbana, & in miniſterio fuerunt, debebuntur, niſi ex his aliqui perpetuo ad opus ruſticum transferantur. §. 71. Venatores ſervi, vel aucupes, an inter urbana miniſteria contineantur, dubium remanet: & ideo voluntatis eſt quæſtio: tamen ſi inſtruendarum quotidianarum epularum gratia habentur [64], debentur. §. 72. Muliones [65], inſultores inter urbana miniſteria continentur, item obſonatores, & veſtiarii [66], & cellararii [66], & cubicularii, & arcarii, & coqui, placentarii, tonſtores, piſtores, lecticarii. §. 73. Pecoribus legatis, quadrupedes omnes continentur, quæ gregatim [67] paſcuntur.

§. 74. Jumentis legatis [68], boves non continentur. Equis vero legatis, equæ quoque placuit contineri. Ovibus autem legatis, agni continentur, niſi annuales ſint. §. 75. Grege ovium legato, arietes [69] etiam continentur. §. 76. Avibus legatis [70], anſeres, phaſiani, gallinæ & aviaria debebuntur. An autem phaſianarii, & paſtores anſerum, voluntatis quæſtio eſt. §. 77. Dulcibus legatis, ſapa, defrutum, mulſum, dulce etiam vinum, palmæ, caricæ, uvæ paſſæ [71] debebuntur. Sed in hoc quoque voluntatis eſt quæſtio, quia ea in ſpecie pomorum comprehendi poſſunt. §. 78. Frugibus legatis [72], tam leguminum, quam ordeum, & triticum continentur. §. 79. Veſte legata ea cedunt, quæ ex lana, & lino texta ſunt: item ſerica, & bombycina, quæ tamen induendi, operiendi, cingendi, ſternendi, injiciendi uſus gratia parata ſunt: pelles quoque induitoriæ continebuntur. §. 80. Veſte virili legata, ea tantummodo debebuntur, quæ ad uſum virilem ſalvo pudore attinent. Stragula [73] quoque huic legato cedunt. §. 81. Muliebri veſte legata, omnia, quæ ad uſum muliebrem [74] ſpectant, debebuntur. §. 82. Lana legata ſive ſuccida, ſive lota ſit, ſive pectinata,

1 Scripſimus in *l.* 4. *ff. de uſurp. & uſucap.* 2 *l.* 68. §. *ult. ff. de uſufr.* 3 *l.* 7. §. 1. *verſ. hac ratione. ff. de uſufruct.* 4 *l.* 9. §. 4. 5. *ff. de uſufruct.* 5 *l.* 17. §. 1. *l.* 23. *in fin. ff. de uſufr.* 6 *l.* 14. §. 1. *ff. de uſu & hab.* 7 *l.* 14. §. *pen. ff. de uſu & habit.* 8 *l.* 1. [illegible]

ſive verſicoloria [1], legato cedit. Purpura vero, aut ſtamen ſubtemenve hoc nomine non continentur. §. 83. Mundo muliebri legato, ea cedunt, per quæ munditior mulier [2], lautiorque efficitur: velut ſpeculum, conchæ, ſituli, item buxides, unguenta, & vaſa, in quibus ea ſunt: item ſella balnearis [3], & cetera ejuſmodi. §. 84. Ornamentis legatis [4] ea cedunt, per quæ ornatior efficitur mulier, veluti anuli, catenæ, reticuli, & cetera [5], quibus collo, vel capite, vel manibus mulieres ornantur. §. 85. Argento legato [6], maſſæ tantummodo debebuntur: Vaſa enim, quæ proprio nomine ſeparantur, legato non cedunt: quia nec lana legata [7], veſtimenta debebuntur.

§. 86. Vaſis argenteis legatis ea omnia continentur, quæ capacitati alicui parata ſunt: & ideo tam potoria, quam eſcaria, item miniſteria omnia debebuntur, veluti urceoli, lances, patinæ [8], piperataria, cochlearia quoque, itemque trullæ, calices, ſcyphi, & his ſimilia.

§. 87. Libris legatis, chartæ, volumina, membranæ, & philuræ continentur: Codices quoque debentur. Librorum enim appellatione non volumina chartarum [9], ſed ſcripturæ modus, qui certo fine concluditur, æſtimatur. §. 88. Auro legato, gemmæ quoque incluſæ [10], itemque margaritæ, & ſmaragdi legato cedunt. Sed magis voluntatis eſſe quæſtionem. Infectum enim aurum debetur, factum ornamentorum genere continetur. §. 89. Vaſis argenteis legatis, emblemata [11] quoque ex auro infixa legato cedunt. §. 90. Argento potorio legato, omnia [12], quæ ad poculorum ſpeciem comparata ſunt, debebuntur, veluti pateræ, calices, ſcyphi, urceoli, œnophoria, & conchæ. §. 91. Carruca cum junctura legata, mulæ [13] quoque legatæ, non mulio videtur, propter quotidianam loquendi conſuetudinem.

§. 92. Prolatis codicillis, vel alio teſtamento quibus ademptum eſt legatum, vel certe reſciſſum [14], perperam ſoluta repetuntur.

TIT. VII.
DE MORTIS CAUSA DONATIONIBUS.

§. 1. Mortis cauſa donat, qui ad bellum proficiſcitur, & qui navigat, ea ſcilicet conditione [15], ut ſi reverſus fuerit, ſibi reſtituatur: ſi perierit, penes eum remaneat, cui donavit.

§. 2. Donatio mortis cauſa ceſſante valetudine, & ſecuta ſanitate, pœnitentia etiam revocatur [16]: Morte enim tantummodo convaleſcit.

TIT. VIII.
AD LEGEM FALCIDIAM.

§. 1. Exhauſta legatis, aut fideicommiſſis, vel mortis cauſa donationibus [17] hereditate, auxilio Falcidiæ inſtitutus heres quadrantem retinere poteſt. §. 2. Quotiens de modo quartæ retinendæ quæritur, propter periculum plus petendi, officio judicis omnibus æſtimatis, quarta facienda eſt, quæ apud heredem remaneat: aut certe exigenda cautio a legatario, ut quod plus dodrante perceperit, reſtituat [18]. §. 3. Ea, quæ mater vivo filio donavit [19], in quartam non imputantur. §. 4. Ex mora præſtandorum fideicommiſſorum, vel legatorum fructus, & uſuræ peti poſſunt. Mora autem fieri videtur [20], cum poſtulanti non datur.

1 *l.* 32. §. 6. *ff. de aur. & arg. leg.* Ab eo diſſentiunt Sabinus, & Ulpianus. *l.* 70. *in princ. &* §. 2. *ff. de leg.* 3. 2 *l.* 25. §. *mundus. ff. de aur. & arg. leg.* 3 *l.* 32. §. *pen. ff. eod. d.* §. *mundus.* 4 Tertullianus *in lib. de hab. mulieb.* ita diſtinguit: Habitus, fœminæ duplicem ſpeciem circumfert, cultum, & ornatum. Cultum quem mundum muliebrem vocant. Ornatum, quem mundum muliebrem convenit dici. Iſte in auro & argento, & gemmis, & veſtibus deputatur: ille in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt. 5 *l.* 25. §. *ornamenta. ff. de auro & argento leg.* 6 Ut auro, ita & argento legato vaſa continentur. *l.* 19. §. *ult. ff. de aur. & argent. leg.* Sed magis eſt voluntatis quæſtio. 7 *l.* 88. *ff. de leg.* 3. 8 *l.* 19. §. *ſed cui vaſa. ff. de aur. & arg. leg.* 9 *l.* 52. *ff. de legat.* 3. 10 Auro legato factum, infectumque debetur. *l.* 19. *in princ. ff. de aur. & arg. leg.* itemque gemmæ auro incluſæ. *d. l.* 19. §. *perveniamus.* 11 *d. l.* 19. §. *ſimili modo.* 12 *l.* 21. *l.* 36. *ff. de aur. & arg. leg.* 13 *l.* 38. §. 8. *ff. de ædil. edict. l.* 3. *ff. de aur. & arg. leg.* 14 Id eſt, deminutum. *l.* 2. §. 1. *ff. de cond. indeb.* Scribe, reciſum.

15 Ut dictum eſt *l.* 2. *t.* 23. §. 1. *de don.* 16 §. 1. *de donat.*

17 Erat lex Falcidia de legatis, ſed Pegaſiano S. C. ad fideicommiſſa, conſtitutione Severi ad donationes cauſa mortis etiam producta eſt. 18 *l.* 1. *cum dicitur. ff. ſi cui plus quam per legem Falc. l.* 2. *C. de uſur. & fruct. leg.* 19 Niſi ideo donata ſint, ut integra heres legata præſtaret. *l.* 56. §. *ult. ff. ad leg. Falcid.* aut ea mente donentur, ut in eam imputentur. *l.* 35. §. 2. *C. de inoffic. teſt.* 20 Per litis conteſtationem. *l.* 1. *C. de uſur. & fruct. leg.*

JULII PAULI
RECEPTARUM SENTENTIARUM
LIBER QUARTUS.

TIT. I.
DE FIDEICOMMISSIS.

§. 1. Ab uxore, cui vir dotem prælegavit, fideicommiſſum relinqui non poteſt: quia non ex lucrativa cauſa teſtamento aliquid capit, ſed proprium [1] recipere videtur. §. 2. A poſtumo herede inſtituto [2] fideicommiſſum dari poteſt. §. 3. Ab imperatore [3] herede inſtituto legatum, & fideicommiſſum dari poteſt.

§. 4. A ſurdo [4], vel muto, ſive legatum acceperit, ſive heres inſtitutus ſit, vel ab inteſtato ſucceſſerit, fideicommiſſum relinquitur.

§. 5. Qui fideicommiſſum relinquit, etiam cum eo, cui relinquit, loqui poteſt [5]: velut, *Peto, Gai Sei contentus ſis illa re*, aut, *volo tibi illud præſtari.* §. 6. Fideicommittere his verbis poſſumus *rogo, peto, volo, mando* [6], *deprecor, cupio, injungo. Deſidero* [7] quoque & *impero* verba utile faciunt fideicommiſſum. *Relinquo* [8] vero, & *commendo* [9], nullam fideicommiſſi pariunt actionem. §. 7. Tam noſtras res, quam alienas per fideicommiſſum relinquere [10] poſſumus: ſed noſtræ ſtatim, alienæ autem æſtimatæ, aut redemptæ præſtantur.

§. 8. Si alienam rem tanquam ſuam teſtator per fideicommiſſum reliquerit, non relicturus, ſi alienam ſciſſet, ut ſolet legatum, ita inutile erit [11] fideicommiſſum. §. 9. Teſtator ſupervivens, ſi eam rem, quam reliquerat, vendiderit, extinguitur [12] fideicommiſſum.

§. 10. Codicillis, qui teſtamento confirmati non ſunt, adſcriptum fideicommiſſum jure debetur. §. 11. Filio quibuscunque verbis a patre fideicommiſſum relictum, jure debetur. Sufficit enim inter conjunctas perſonas, quibuscunque verbis, ut in donatione, voluntas expreſſa: & ideo etiam pridie [13], quam moriatur, recte relictum videtur.

§. 12. In tempus emancipationis, vel cum ſui juris erit, fideicommiſſum relictum [14] quocumque modo patria poteſtate liberato debetur.

§. 13. Rogati invicem ſibi, ſi ſine liberis deceſſerint, hereditatem reſtituere, altero decedente ſine liberis, hereditas ad eum pervenit, qui ſupervixit, nec ex eo paciſci [15] contra voluntatem teſtatoris poſſunt.

§. 14. Heres ante aditam hereditatem, legatarius antequam legatum accipiat, fideicommiſſum præſtare non poſſunt. §. 15. Rem fideicommiſſam ſi heres vendiderit, eamque ſciens comparaverit, nihilominus in poſſeſſionem [16] ejus fideicommiſſarius mitti jure deſiderat.

§. 16. Quotiens libertis fideicommiſſum relinquitur, ad eos tantummodo [17] placuit pertinere, qui manumiſſi ſunt, vel qui in eodem teſtamento libertatem, intra numerum legitimum conſecuti ſunt.

§. 17. Cui ab herede fideicommiſſum non præſtatur non ſolum in res hereditarias [18], ſed & in proprias [19] heredis inducitur.

§. 18. Jus omne fideicommiſſi non in vindicatione, ſed in petitione [20] conſiſtit.

TIT. II.
DE SC. TREBELLIANO.

Senatusconſulto Trebelliano proſpectum eſt, ne ſolus heres omnibus hereditariis actionibus oneretur. Et ideo quotiens hereditas ex cauſa fideicommiſſi reſtituitur, actiones ejus in fideicommiſſarium transferuntur [21]: quia unicuique damnoſam eſſe fidem ſuam non oportet.

TIT. III.
DE SC. PEGASIANO.

§. 1. Inter heredem & fideicommiſſarium, cui ex Pegaſiano hereditas reſtituitur, partis & pro parte ſtipulatio interponitur [22]: ut heredi inſtituto pro quarta actiones, pro ceteris vero portionibus fideicommiſſario competant. §. 2. Totam hereditatem reſtituere rogatus, ſi quartam retinere nolit, magis eſt, ut eam ex SC. Trebelliano [23] debeat reſtituere. Tunc enim omnes actiones in fideicommiſſarium dantur. §. 3. Lex Falcidia, itemque SC. Pegaſianum deducto omni ære alieno, Deorumque donis [24] quartam reſiduæ hereditatis ad heredem voluit pertinere. §. 4. Qui totam hereditatem reſtituit, cum quartam retinere ex Pegaſiano debuiſſet, repetere eam non poteſt [25]. Nec enim indebitum ſolviſſe videtur, qui plenam fidem defuncto præſtare maluit.

TIT. IV.
DE REPUDIANDA HEREDITATE.

§. 1. Recuſari hereditas [26] non tantum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quovis indicio voluntatis. §. 2. Heres per magiſtratus municipales, ex auctoritate præſidis [27], fideicommiſſario poſtulante, hereditatem adire, & reſtituere compellitur.

§. 3. Fideicommiſſarius ſi affirmet heredem nolle adire hereditatem, abſente eo interponi decretum [28], & in poſſeſſionem mitti jure deſiderat. §. 4. Suſpectam hereditatem adire compulſus, omnia [29] ex Trebelliano reſtituit.

TIT. V.
DE INOFFICIOSI QUERELA.

§. 1. Inofficioſum dicitur teſtamentum, quod fruſtra, liberis exheredatis, non ex officio pietatis [30], videtur eſſe conſcriptum.

§. 2. Poſt factum a matre teſtamentum filius procreatus, non mutata ab ea, cum poſſet, voluntate ad exemplum præteriti, inofficioſi [31] querelam recte inſtituit. §. 3. Teſtamentum, in

1 *l.* 77. §. *fideic. ff. de legat.* 2. Eademque ratione lex Falcidia hoc legatum non minuit. *l.* 81. §. 1. *ff. ad leg. Falc.* 2 Licet alienus ſit. *l. pen. ff. de legat.* 1. *l.* 1. §. *pen. ff. de legat.* 3. 3 Quia jus habet commune cum ceteris. *l.* 7. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* 4 *l.* 77. §. *ſurdo. ff. de legat.* 2. 5 *l.* 69. *ff. de legat.* 2. *l.* 11. §. 4. *ff. de legat.* 3. ſcripſimus *Obſerv. l.* 2. *c.* 3. 6 §. *ultim. Inſt. de ſing. reb. per fideic. rel. l.* 2. *C. com. de legat.* 7 *l.* 115. *l.* 118. *ff. de legat.* 1. 8 At videtur eſſe precarium. *l.* 78. §. 8. *ff. ad SC. Trebell.* 9 *l.* 12. *C. de fideicommiſſ. libert. l.* 11. §. 2. *ff. de legat.* 3. 10 Per damnationem. Ulpian. *titul. de fideicomm.* Per vindicationem jure civili non valet. *l.* 39. *ff. de manum. teſt.* 11 *l.* 10. *C. de legat. l.* 6. *C. de fideicommiſſ.* 12 Niſi alia mente teſtatorem alienaſſe probetur. §. *ſi rem ſuam. Inſt. de legat. l.* 15. *ff. de adim. leg.* 13 Paria ſunt, *Poſt mortem heredis, & Pridie quam morietur heres.* §. *poſt mortem*, 35. *Inſt. de legat.* Sed & *Cum morietur heres. l.* 1. §. *ſi emancipato. ff. de collat. bonorum. l.* 11. §. *ſi filio. ff. de legat.* 3. 14 Idemque juris uno tantum caſu expreſſo. *l.* 11. §. *ſi cui. ff. de legat.* 3. *l.* 15. *ff. quand. dies leg. ced. l.* 3. *C. de inſtit. & ſubſtit.* 15 *l.* 21. 1. *C. de pact. l.* 11. *C. de transact.* 16 Juſtinianus in rem miſſionem ſuſtulit. Igitur ſupereſt dumtaxat vindicatio: emptori autem malæ fidei adverſus heredem ſolius pretii repetitio dabitur. *l. ult. C. com. de legat.*

17 Idem interdum datur & manumiſſis per fideicommiſſum, & libertorum libertis. *l.* 2. *l.* 16. §. 1. *ff. de aliment. legat.* 18 Niſi malit ſeparationem bonorum impetrare. *l. penult. ff. de ſepar.* 19 Ob cautionem non præſtitam non mittitur in res heredis proprias, niſi certis modis. *l.* 5. §. *Imp. ff. ut in poſſ. legat.* 20 Legata vindicamus, fideicommiſſa petimus. *l.* 22. §. 1. *ff. ad SC. Trebell.*

21 Quod ideo proditum eſt, ne cui periculoſa eſſet fides ſua. *l.* 1. *ff. ad SC. Trebell.*

22 Communicantur tamen onera inter heredem & fideicommiſſarium, interpoſitis ſtipulationibus partis & pro parte. §. *poſt quod. Inſt. de fideicom. hered.* 23 *l.* 45. *ff. ad SC. Treb.* 24 Argum. *l.* 5. §. 12. *ff. de don. inter vir. & uxor.* 25 Quia ſciens reſtituit. *l.* 1. *l. ult. C. ad leg. Falcid. l.* 5. §. 15. *ff. de don. int. vir. & uxor.*

26 *l.* 16. §. 4. §. 10. *ff. ad SC. Treb. l.* 95. *ff. de adquir. vel omitt. hered.* 27 Eodemque modo Duumviri tutores dant, *l.* 46. §. 6. *ff. de admin. tutor.* cum tamen neutrum imperii ſit, aut juriſdictionis. 28 *l.* 6. *ff. ad SC. Trebell. l.* 67. *ff. eod. l. pen.* §. *ult. C. eod.* 29 *l.* 4. *l.* 45. *ff. ad SC. Trebell.* §. *ſed ſi recuſabat. Inſt. de fideicom. hered.*

30 Vel contra officium pietatis. *l.* 2. *ff. de inoffic. teſtam.* 31 *l.* 3. *C. de inoffic. teſtam.*